

Klöverön

(Klåverön)

Ön har omväxlande kallats Klöverön och Klåverön, efter de sprickor eller dalar mellan bergen som här kallas klåvor, klovor eller klövor. På den ekonomiska kartan används stavningen Klåverön. En öbo skulle aldrig uttala öns namn så. Vi tar seden dit vi kommer:

Välkomna till Klöverön!

Ingenstans är det så vackert som på Klöverön! Så säger många i Marstrands skärgård.

Klöverön är den tredje av de större öarna i bergslandskapet kring staden Marstrand. Det är över Koön som alla kommer om de tar landvägen, det är på Marstrandsön som den gamla stadskärnan och fästningen finns. Men det är Klöverön som bildar utsidan av Albrektsund, och som utgör fonden av berg för de internationella seglingarna mellan Södra Strandverket på marstrandssidan och fyren Grå huvud på klöverösidan.

Klöverön har ingen fast landförbindelse, och är därför alltjämt för många en utforskad natur- och kulturmiljö. Besökare ska känna sig välkomna, tycker en åretruntboende vi pratar med:

–Det är trevligt med folk! Bara de stänger grindarna för djuren, och inte skräpar ner.

Albrektsund var knappt farbart med roddbåt på 1500-talet. År 1782 invigdes Halsekanalen, åt Koön till, men ett hundratal år senare var också den otillräcklig. Albrektsunds kanal sprängdes längs Klöverölandet på 1840-talet och fördjupades ytterligare för ångbåtstrafiken senare under samma sekel.

Livfullt blandbrukarsamhälle in i nutid

Avskildheten har varit på ont och gott för Klöverön. På ont för att den innebär avfolkning, och en ojämn kamp för att hålla markerna öppna. På gott genom att naturen och det ålderdomliga kulturlandskapet på ett sällsynt vackert sätt kunnat bevaras.

Ön har sakta stigit upp ur havet, efter att inlandsisen dragit sig tillbaka. De äldsta boplatserna man funnit här är från äldre stenålder, ca 10 000 – 4 000 f Kr. På den tiden var ön betydligt mindre än nu och strandlinjen ungefär 25 meter över dagens. Boplatserna låg alla nära vattnet. Ön var troligen bebodd också under medeltiden.

På 1580-talet ägde Marstrands borgmästare Peder Brems en gård här, Bremsegården. Alla öns gårdar har numera mangårdsbyggnader uppförda på det sätt som är typiskt för 17- och 1800-talets större boställen: i tvåvånings salsbyggnader med dubbel rumsbredd och sexdelade plan. Äldsta huset är Klåverö Nordgårds manhus. Det äldsta bevarade torpet är Stentorpet, ett litet rött dubbelhus vid Stenen.

På Vannholmarna bodde ”Vannholme-töserna”, två systrar (den sista död 1918) som vid dåligt väder skötte ledfyren på Leskär och Sillesund. De samlade också ejerdun till kuddar, och sålde dem tillsammans med sina hemvävda mattor till badgäster i Marstrand.

Stentorpet vid västra inloppet till Albrektsund.

Ännu för trettio år sedan var hela Klöverön fortfarande ett livfullt och alltigenom uppodlat landskap där man kombinerade lantbruk och boskapsskötsel med sjöfågeljakt och fiske främst av torsk, ål och lax. Vete, korn, havre, foderväxter och potatis har odlats i bördig jord. Kor, kalvar, hästar, svin, får och höns har hållits i stort antal på de olika gårdarna. Här har drivits salterier och trankokerier, vadbinderi, snäckskalskvarn och varv. Klöveröböndernas försäljning av gårdarnas produkter var långt in i vår tid ett vanligt inslag på Marstrands kaj. På ön har också funnits skola under några decennier runt sekelskiftet.

I familjen Båysens historia återspeglas i särskilt koncentrat det mångsidiga livet på Klöverön. Calle Båysen – vars son Magnus fortfarande bebor fädernehemmet Bremsegården – var en driftig lantbrukare, utbildad på Alnarp. Men han beskrivs också som öns storseglare. Han började segla som treåring, tog som sjuttonåring emot sitt första seglingspris ur Oscar II:s hand och fortsatte kappsegla tills han var åttiosex. Hans hustru målarinnan Mathilda Båysen samlade på 1940-talet omkring sig en konstnärskoloni bestående av bland andra Sigfrid Ullman, Eda Douscha och Evald Björnberg. Än finns många av dessa klöverökonstnärers målningar av människor och natur kvar i de olika gårdarna.

Båten spelar bilens roll

Idag är odlandet på ön i stort sett inskränkt till husbehovet av kreatursfoder. Klöveröns varv finns kvar i form av en liten marina. Några av de tjugosju bofasta håller fortfarande boskap, mest för det öppna landskapets skull: utgångsdjur, kvigor, hästar och får.

Det naturliga samfärdsmedlet för Klöverö-borna är båten, oftast en snipa. För de infödda är det naturligt att förnödenheterna – kylan, frysen, spisen, virket – måste fraktas med båt, och att veckohandlingen i Marstrand görs med hjälp dels av snipan, dels av cykeln.

Levnadssättet är rimligt för dem som är födda på ön, och uppvuxna med vattnet som transportväg. Men det är samtidigt ett hinder för unga som skulle vilja bo där, och medelåldern hos de bofasta är alltså hög. Klöverön har blivit något av ett levande skärgårdsmuseum – med fästningsformade vedtravar, kvigor som betar i strandkanten, får som bräker från en håll eller en ängslycka.

Öns gamla vackra ansikte

Klöveröns ängar och skogar är älskade av vandrare och svamplockare, dess vikar är populära bland båtfolk och badande. Ön har ett gammalt vackert och erfaret ansikte – färat av bergens klåvor, leende av åker, strandäng och havsvik.

På slätterängarna med inslag av kalkskal i jorden trivs humlelucern, kummin, prästkrage, jordklöver grässtjärn-blomma, rölleka, luddlosta och kråkvicker. Inne mellan slån, rosor och vildapel växer mer av nässelklocka, småborre, bergmynta, backlök, nejlikrot, äkta johannesört, gulmåra och gullviva. Mellan berg och äng växer lövträd som ek och ask, hassel och hagtorn. Och i lövträdsridån bildas täta snår – viktiga för småfåglarna – med inslag av olvon, björnbär och kaprifol.

Strandängarna är av olika slag: Åt utsidan mest saltängsvegetation, grågrön av saltgräs med inslag av glasört, saltspärgel, salttåg, rödsvingel och smultronklöver. Inåt land med sötare väta dominerar andra arter som kabbeleka, tuvtåtel, vecketåg, knapptåg, revsmörblomma, kärrdunört och älgört.

Klöverön är naturskyddad sedan 1966. För artrikedomen är det av oskattbart värde att markerna fortfarande hålls öppna och betade.

Revsmörblomma

Fortfarande ett rikt djurliv

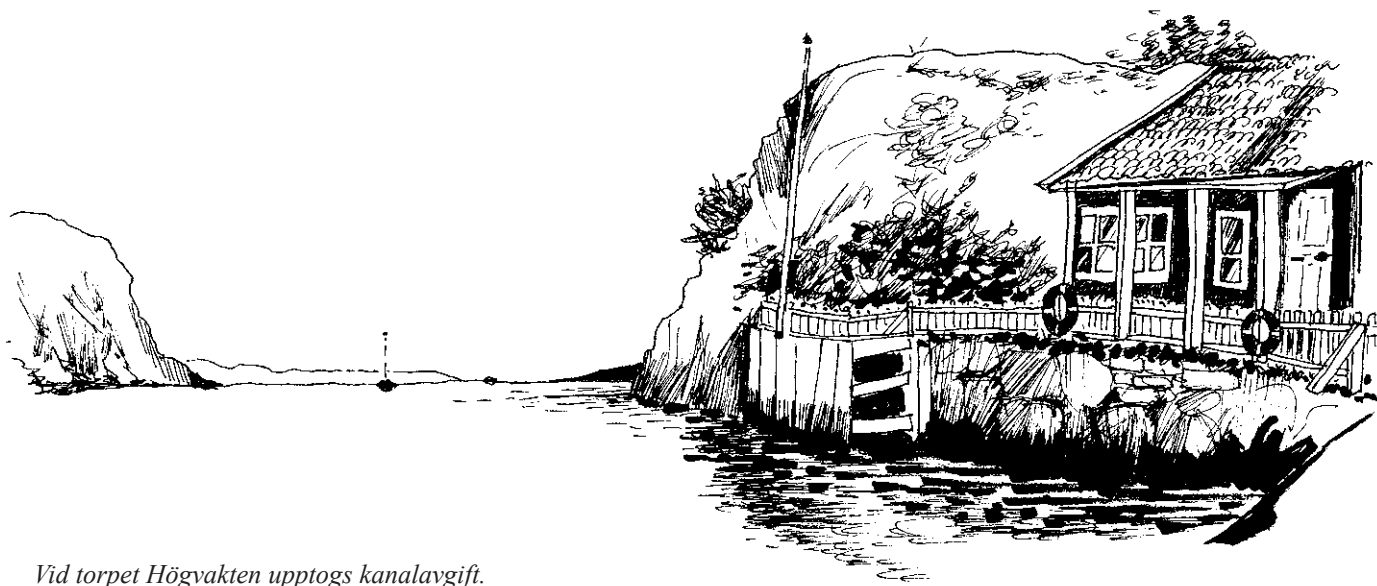
Att landskapet är uppodlat i mindre grad än förr innebär vissa förändringar i Klöveröns djurliv, precis som på andra håll i Sverige. Mer utmärkande är dock att några av odlingslandskapets karaktärsarter fortfarande är vanliga: hämpling, törnsångare och törnskata. Av gulsparven fanns ett bestånd kvar här på femtio- och sextioalet – när DDT-besprutningar av utsäde gick hårt åt bestånden i övriga landet. Arten har nu återhämtat sig i Sverige över lag.

Ett litet bestånd av orrar – förr ett vanligt inslag längs kustens betade öar – finns fortfarande kvar, och spelar på ljunghedar och klippor på öns västra del om vårarna. Storskogen med rådjur, räv, duvhök och berguv sätter också sin prägel på ön. Flera tornfalkspar häckar på södra delen av ön och på öarna söder om Klöverön.

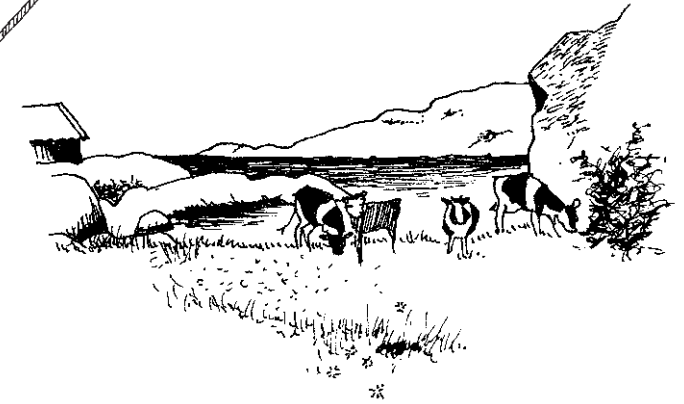
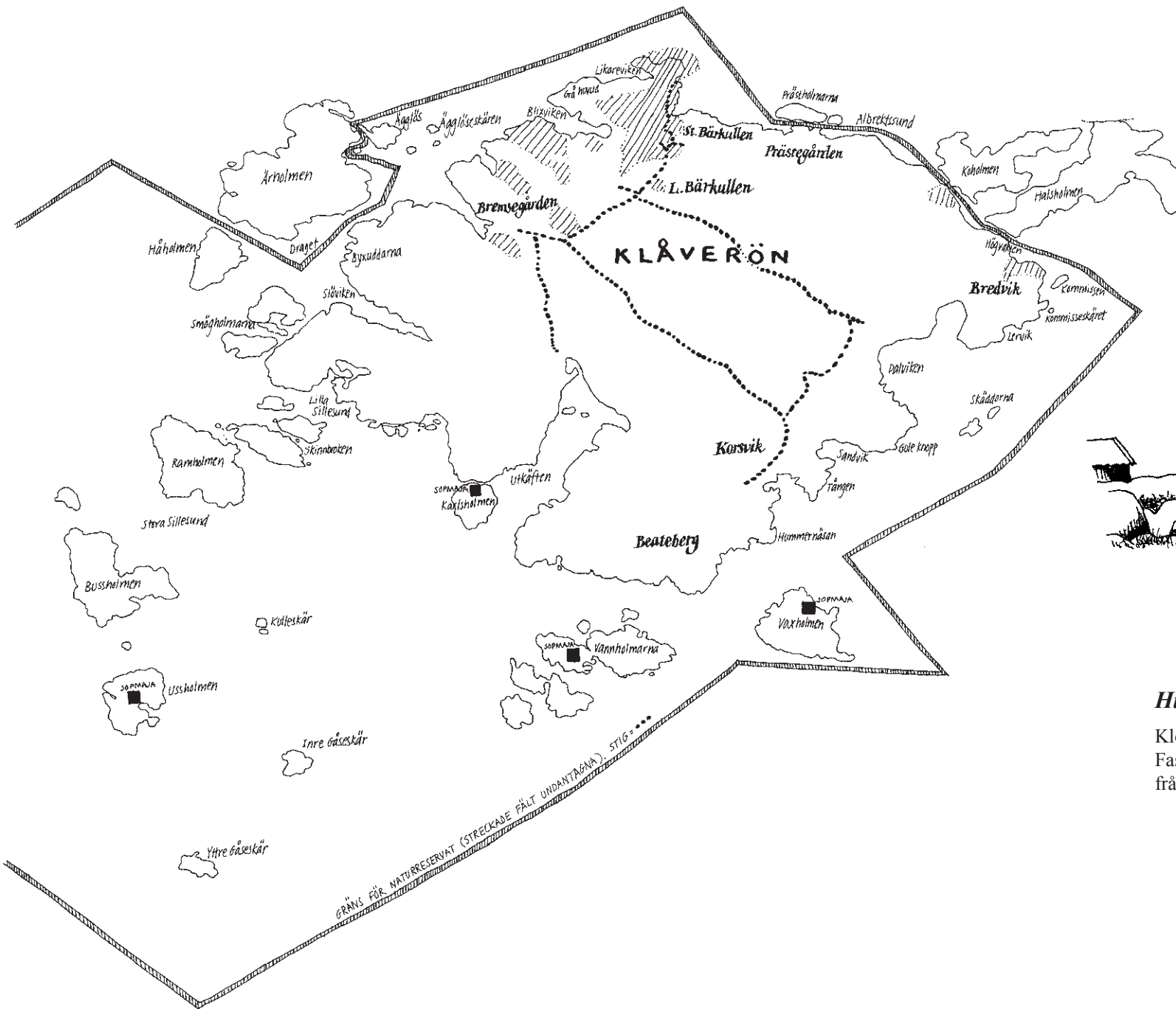
Vid omfattande fågelstudier gjorda på Klöver- ön har man observerat Sveriges första och hittills enda vandringsrast, en gäst som måste ha kommit från Amerika över Atlanten. Blåhakar har noterats – liksom smålom, sjöorre och stora mängder av annan sjöfågel, inte minst ejder, under april och maj.

Tornfalk

Vid torpet Högvakten upptogs kanalavgift.

Hitta hit

Klöverön ligger strax söder om Marstrand.
Fast färjeförbindelse saknas. Taxibåt finns
från Marstrand

Väst kuststiftelsen
NATURVÅRD ✻ FRILUFTSLIV
www.vastkuststiftelsen.se

I samarbete med
Länsstyrelsen Västra Götalands län
och Västra Götalandsregionen

Text och teckningar: Titti Hasselrot
2014